

**Uchwała z dnia 4 października 1994 r.
I PZP 42/94**

Przewodniczący SSN: Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Józef Iwulski
(sprawozdawca), Jadwiga Skibińska-Adamowicz,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Witolda Bryndy, w sprawie z powództwa Stanisława S. przeciwko [...] Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji Spółka z o.o. w E. o przywrócenie do pracy, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 4 października 1994 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni postanowieniem z dnia 9 sierpnia 1994 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.

"Czy stosunek pracy członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością będącego jednocześnie dyrektorem tej spółki nawiązuje się na podstawie powołania czy umowy o pracę?"

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, będący jednocześnie kierownikiem zakładu pracy, może być zatrudniony zarówno na podstawie umowy o pracę jak i na podstawie powołania w rozumieniu art. 68 i nast. kodeksu pracy.

U z a s a d n i e

Powód Stanisław S. wniósł o przywrócenie do pracy w [...] Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji spółce z o.o. w E., podnosząc, że odwołano go ze stanowiska dyrektora bez ważnych powodów i mimo iż był zatrudniony na podstawie umowy o pracę.

Strona pozwana zarzuciła, że powód był zatrudniony na podstawie stosunku pracy z powołania i walne zgromadzenie wspólników odwołało go z ważnych przyczyn.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Elblągu, wyrokiem z dnia 11 marca 1994 r., [...], oddalił powództwo. Sąd Rejonowy ustalił, że powód był zatrudniony od 1 sierpnia 1994 r. w Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji w E., które w dniu 29 marca 1993 r. przekształciło się w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Powód został powołany w skład pierwszego zarządu spółki. W dniu 1 lipca 1993 r. Zarząd Gminy Miasta E. powierzył powodowi stanowisko "dyrektora spółki" na okres trzech lat, przy zastrzeżeniu możliwości wcześniejszego odwołania, gdy zaistnieją ważne ku temu przyczyny.

Uchwałą nr 6/93 zgromadzenie wspólników odwołało powoda z dniem 28 grudnia 1993 r. z funkcji członka zarządu Spółki i ze stanowiska dyrektora z równoczesnym wypowiedzeniem umowy o pracę, bez podania przyczyny.

Sąd Rejonowy przyjął, że powoda łączył ze stroną pozwaną stosunek pracy na podstawie powołania w rozumieniu art. 68 i nast. kodeksu pracy. Zdaniem tego Sądu nie ma znaczenia, że z powodem zawarto umowę o pracę, gdyż przepisy art. 68 i nast.

k.p. mają bezwzględny charakter i stosunek pracy kierownika zakładu pracy nawiązuje się na podstawie powołania bez względu na rodzaj czynności i wolę stron, którą powierzono wykonywanie pracy na takim stanowisku.

Rozpoznając rewizję powoda od tego wyroku Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni przedstawił Sądowi Najwyższemu wyżej opisane zagadnienie prawne. Sąd Wojewódzki stwierdził, że pogląd o bezwzględnej mocy art. 68 i nast. k.p. co do nawiązania stosunku pracy z kierownikiem zakładu pracy, będącego spółką z o.o., na podstawie powołania został zakwestionowany zarówno w orzecznictwie jak i literaturze. Wręcz w niektórych wypowiedziach doktryny prawa pracy wypowiedziano pogląd o niedopuszczalności nawiązania stosunku pracy z członkiem zarządu spółki z o.o. na podstawie powołania. Na rozprawie przed Sądem Najwyższym prokurator wniósł o przyjęcie, że z członkiem zarządu spółki z o.o.- kierownikiem zakładu pracy stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 197 § 1 kodeksu handlowego członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może być w każdej chwili odwołany, co jednak "nie uwłacza jego roszczeniom z umowy o pracę". Jest to jedyna regulacja zawarta w tym kodeksie dotycząca stosunku prawnego, na podstawie którego wykonuje zatrudnienie członek zarządu spółki z o.o. W sytuacji, gdy członek zarządu takiej spółki pełni równocześnie funkcję kierownika zakładu pracy (dyrektora spółki, dyrektora zarządu, prezesa zarządu) istnieje poważna wątpliwość prawna co do charakteru stosunku prawnego łączącego go ze spółką w zakresie zatrudnienia, która znalazła wyraz w orzecznictwie, a przede wszystkim w literaturze i została wnikliwie przedstawiona w uzasadnieniu zagadnienia prawnego. Chodzi przy tym o przypadek, gdy członka zarządu łączy ze spółką stosunek pracy. Nie budzi bowiem wątpliwości, że pełnienie tej funkcji może być także wykonywane na podstawie umów cywilno-prawnych, np. umowy zlecenia zarówno odpłatnego jak i nieodpłatnego. Zwłaszcza wątpliwa jest kwestia, czy stosunek pracy jest w tym przypadku oparty na powołaniu w rozumieniu art. 68 i nast. kodeksu pracy czy też jest wynikiem umowy o pracę.

W wyroku z dnia 29 lipca 1991 r., APr 79/91 (OSP 1992 z. 3 poz. 59), Sąd Apelacyjny w Gdańsku stwierdził, że odwołanie przez radę nadzorczą spółki akcyjnej członka zarządu będącego jednocześnie pracownikiem tej spółki zatrudnionym na podstawie umowy o pracę na stanowisku zastępcy dyrektora, nie wywołuje bezpośrednich skutków wobec stosunku pracy (art. 368 k.h.). W jego uzasadnieniu został wyrażony pogląd, iż stosunek pracy łączący członka zarządu spółki kapitałowej ze spółką może wynikać z umowy o pracę lub z powołania w rozumieniu art. 68 i nast. k.p. Pogląd ten został poddany krytyce i to ze skrajnych pozycji (glosy do tego wyroku J. Broła i W. Muszalskiego - OSP 1993 z. 1 poz. 15; por. też np. J. Broł "Stosowanie prawa pracy w spółkach handlowych (wybrane zagadnienia)" - PiZS 1991 nr 5-6 s. 1; Z. Kubot "Status pracowniczy członków zarządu spółek kapitałowych" - PiZS 1993 nr 3 s. 34; A. Nowak "Podstawy prawne zatrudnienia członków zarządu spółek kapitałowych" - Z problematyki prawa pracy i polityki socjalnej tom 10 s. 7). Według jednego z

przedstawionych stanowisk stosunek pracy członka zarządu spółki kapitałowej, także gdy jest on kierownikiem zakładu pracy, może powstać wyłącznie na podstawie umowy o pracę. Wynikać to ma z wyraźnej regulacji wspomnianego art. 197 § 1 k.h., stanowiącego przepis szczególny w stosunku do przepisów kodeksu pracy. Powołanie jako podstawa nawiązania stosunku pracy, łącząca się nierozzerwalnie z zasadą jednoosobowego kierownictwa, ma nadto pozostawać w sprzeczności z zasadą kolegiального kierowania działalnością spółki kapitałowej przez zarząd. Według drugiego stanowiska przepisy kodeksu pracy dotyczące stosunku pracy z powołania mają charakter bezwzględnie obowiązujący, co prowadzi do uznania, że także kierownik zakładu pracy będący członkiem zarządu spółki kapitałowej może być zatrudniony tylko na takiej podstawie.

Sąd Najwyższy nie podziela żadnego z tych skrajnych poglądów. Przepisy kodeksu handlowego mogłyby być uznane za szczególne w stosunku do kodeksu pracy, gdyby zawierały regulację dotyczącą stosunku pracy członka zarządu ze spółką kapitałową. Tymczasem wspomniany art. 197 § 1 k.h. nie zawiera takiej regulacji, a jedynie zaznacza, że odwołanie członka zarządu nie uwłącza jego roszczeniom z umowy o pracę. W istocie rzeczy przepis ten odsyła do regulacji prawa pracy dotyczących takich ewentualnych roszczeń. Tym samym, zgodnie z zasadą powszechności obowiązkiwania kodeksu pracy, ten akt prawny, a także inne przepisy prawa pracy, regulują stosunek pracy członka zarządu. Sformułowaniu cyt. art. 197 § 1 k.h. dotyczącemu "umowy o pracę" nie należy przy tym przyznawać decydującego znaczenia, gdyż w istocie oznacza ono jedynie odwołanie się do roszczeń ze "stosunku pracy". W chwili uchwalania kodeksu handlowego umowa o pracę była jedyną podstawą nawiązania stosunku pracy. Inne podstawy tego stosunku, a w szczególności powołanie, zostały wprowadzone później. Tym samym regulacja art. 197 § 1 k.h. nie wyłącza innych podstaw nawiązania stosunku pracy. Powołanie w rozumieniu art. 68 i nast. k.p. nie jest przy tym wyłączone z uwagi na kolegialny charakter kierowania spółką, gdyż ten sposób nawiązania stosunku pracy nie jest ściśle związany z zasadą jednoosobowego kierownictwa zakładem pracy. Jest przecież sytuacją typową, że mimo obowiązkiwania takiej zasady w konkretnych zakładach pracy, wiele osób jest zatrudnionych na podstawie powołania (kierownik zakładu pracy, jego zastępcy i dalsze jeszcze osoby). Powołanie członka zarządu spółki kapitałowej nie oznacza jeszcze nawiązania stosunku pracy, gdyż mimo zbieżności terminologicznej jest to tylko powierzenie danej osobie piastowania funkcji organu spółki. Powołanie członka zarządu spółki nie może oznaczać nawiązania stosunku pracy z powołania w rozumieniu art. 68 i nast. k.p. choćby z tej przyczyny, że prawo pracy w dacie uchwalenia kodeksu handlowego nie znało takiej instytucji. Skoro art. 197 § 1 k.h. nie wyłącza możliwości nawiązania stosunku pracy w drodze powołania, to jest to możliwe, w świetle regulacji kodeksu pracy.

Problem kolejny powstający w tym miejscu sprowadza się do kwestii, czy jeżeli chodzi o kierownika zakładu pracy nie jest to jedynie możliwy sposób nawiązania stosunku pracy. W dotychczasowym orzecznictwie i doktrynie zdecydowanie przeważał pogląd o bezwzględnie obowiązkiwaniu przepisów dotyczących nawiązania stosunku pracy z kierownikiem zakładu pracy na podstawie powołania z art. 68 i nast. k.p. (por. np. postanowienie z dnia 24 listopada 1975 r., I PZ 45/75, OSNCP 1976 z. 7-8 poz. 176; wyrok z dnia 28 stycznia 1977 r., I PR 202/76, OSNCP 1977 z. 12 poz. 236; uchwałę z

dnia 6 marca 1980 r., I PZP 2/80, OSNCP 1980 z. 7-8 poz. 138 czy uzasadnienie uchwały z dnia 13 listopada 1987 r., III PZP 45/87, OSNCP 1989 z. 7-8 poz. 113). Według tego poglądu do stosunku pracy kierownika zakładu pracy zawsze należało stosować przepisy o powołaniu z art. 68 i nast. k.p., bez względu na formę i treść czynności prawnej prowadzącej do jego nawiązania (choć odmiennie np. postanowienie z dnia 25 maja 1976 r., I PRN 37/76, OSNCP 1976 z. 11 poz. 258). Za takim stanowiskiem przemawia kategoryczne brzmienie art. 68 § 1 k.p. stanowiącego, że stosunek pracy z kierownikiem zakładu pracy i jego zastępcą "nawiązuje się" na podstawie powołania. Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozstrzygającym niniejsze zagadnienie prawne, do tego brzmienia nie można przywiązywać jednak zbyt daleko idącego znaczenia i przedstawiony pogląd wymaga weryfikacji w zmienionych warunkach społecznych i gospodarczych. W warunkach gospodarki wolnorynkowej, przy coraz większej roli prywatnych podmiotów gospodarczych prowadzących działalność jako zakłady pracy zatrudniające pracowników, decydujące znaczenie należy przypisać swobodzie stron w kształtowaniu treści stosunku pracy. Nie może sprzeciwiać się tej swobodzie brzmienie art. 68 § 1 k.p., gdyż zgodnie z art. 18 k.p., choć postanowienia umów o pracę powinny być zgodne z przepisami prawa pracy, to jednak tylko postanowienia takich umów mniej korzystne dla pracownika są nieważne i zamiast nich stosuje się odpowiednie przepisy prawa pracy. Ustalenie przez strony treści stosunku pracy z kierownikiem zakładu na innej podstawie i zasadach niż stosunek pracy z powołania jest korzystniejsze dla pracownika, a jako takie jest ważne w świetle art. 18 § 2 k.p. Należy więc uznać za dopuszczalne zawarcie z kierownikiem zakładu pracy-członkiem zarządu spółki kapitałowej umowy o pracę zwłaszcza że cyt. art. 197 § 2 k.h. wyraźnie o takiej podstawie nawiązania stosunku pracy stanowi. Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że stosunek pracy z członkiem zarządu spółki kapitałowej-kierownikiem zakładu pracy tej spółki może nawiązać się zarówno na podstawie umowy o pracę jak i powołania w rozumieniu art. 68 i nast. k.p. Od treści podejmowanych przez strony oświadczeń woli, ocenianych w całokształcie okoliczności faktycznych sprawy, a zwłaszcza rzeczywistej woli stron, ich zamiarów oraz celów czynności prawnych, będzie zależała ocena, czy omawiany stosunek pracy powstał na podstawie umowy o pracę czy powołania.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak w sentencji.

=====